

KÍVÜL-BELÜL AKADÁLYMENTESEN

Angler Kinga

Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, Szekszárd

angler.kinga@pte.hu

DOI: 10.15170/TVT.2021.06.01.05

Absztrakt

Az akadálymentes turizmus esélyt ad a fizikai, illetve az értelmi képességeiben akadályozott személyek számára, hogy – ép társaikhoz hasonlóan – turisztikai élményekhez juthassanak. A fogyatékossgal élő emberek igénye a turizmusban való részvételre egyre gyakoribbá válik napjainkban. A hazánkban rendelkezésre álló akadálymentes turisztikai szolgáltatások kínálata azonban jelentősen beszűkíti lehetőségeiket. Idehaza kevés a kifejezetten akadálymentes turizmusra specializálódott vagy azt a tevékenységet támogató vállalkozás. Reményteli kivételt jelent a tanulmányban bemutatott szekszárdi társadalmi vállalkozás jó gyakorlata. A Kék Madár Alapítvány példája rávilágít arra is, hogy a turisztikai szektorban nemcsak vendégként, hanem munkavállalóként is lehet és kell is számolni a fogyatékossgal élő személyekkel.

Kulcsszavak: akadálymentes turizmus, inkluzív turizmus, társadalmi vállalkozás, Kék Madár Alapítvány Ízlelő étterem, BeSweet csokoládémanufaktúra

Abstract

Barrier-free tourism gives people with physical and intellectual disabilities a chance to experience tourism, as do their healthy peers. The need of people with disabilities to participate in tourism is becoming more common these days. However, the offer of barrier-free tourism services available in Hungary significantly narrows their possibilities. In Hungary, there are only a few companies that specialize in or support barrier-free tourism. A hopeful exception is the good practice of a social enterprise in Szekszárd presented in the study. The example of the Kék Madár Alapítvány (Blue Bird Foundation) also highlights that people with disabilities can and should be considered not only as guests but also as employees in the tourism sector.

Keywords: barrier-free tourism, inclusive tourism, social enterprise, Kék Madár Alapítvány (Blue Bird Foundation), Ízlelő family-friendly restaurant, BeSweet chocolate manufactory

Bevezetés

A fogyatékossgal élő személyek esélyegyenlőségének elősegítésére a mindennapokon túl a turizmusban is igény jelentkezik. Annál is inkább, hogy a számukra kialakított speciális eszközök, berendezések az ép embereket is kedvezően érinthetik utazásaik során, nekik is megkönnyíthetik az élményekhez való hozzáférést.

A még szűkösen rendelkezésre álló, elszórta megjelenő akadálymentes turisztikai programok, szolgáltatások szekszárdi kínálatából kiemelkedik a Kék Madár Alapítvány jó gyakorlata. A társadalmi vállalkozás egészségükben károsodottakat, látás-, mozgás-, hallássérülteket, tanulásban akadályozottakat, intellektuálisan sérülteket, autistákat foglalkoztat többek között vendéglátó és turisztikai munkaterületeken. Létesítményeik alkalmasak a fizikai, illetve az értelmi képességekben akadályozott személyek fogadására. Integrált, sokszor egyedi programjaik pedig az élmények nyújtásán túl hozzájárul az előítéletmentességhez, az elfogadáshoz.

1. Módszerek

Külső adatforrásként elsősorban korábbi kutatásokat, tudományos publikációk elemzéseit vettem figyelembe a téma feldolgozásánál. A szekszárdi akadálymentes turizmus lehetőségeinek felmérését a kevés irodalmi adat mellett a helyszínek bejárásakor saját megfigyeléseim, valamint a szolgáltatók honlapjain szereplő leírások segítettek. A kérdéssel kapcsolatos szakirodalom áttekintésén túl a Kék Madár Alapítvány tevékenységének bemutatásához, értékeléséhez annak ügyvezetőjével, Mészáros Andreával és az alapítvány által működtetett BeSweet manufaktúra üzemvezetőjével, Blaskovits Péterrel készítettem interjúkat. Az alapítvány tevékenységét turisztikai szempontból – különösen az akadálymentesített turisztikai szolgáltatások tekintetében – korábban nem térképezte fel senki. Így ezzel a módszerrel juthattam leginkább számomra értékes információkhoz. Közvetlen kapcsolatot kialakítva az érintettekkel, sikerült közelebb kerülnöm a szakemberek gondolkodásmódjának, szemléletének megértéséhez. Mindemellert – az Alapítvány működését évek óta követve, szolgáltatásaikat igénybe véve – személyes tapasztalataim, az Alapítványról szóló újságcikkek, internetes források is hozzájárultak a tanulmány megírásához.

2. Elméleti háttér

2.1 Akadálymentesség a turizmusban

Hazánkban az igazoltan fogyatékossgal élők a teljes lakosság csaknem 4,5%-át teszik ki (http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_fogyatekossag). Bizonyos adatok szerint azonban akár másfél millió embert is korlátozhatnak megszokott aktivitásukban egészségügyi nehézségeik. Különösen a szépkorúak között vannak nagy arányban azok, akik egészségi állapotuk miatt valamilyen területen korlátozottak, segítségre szorulónak minősítették magukat. Bárki kerülhet olyan élethelyzetbe, hogy szüksége lehet akadálymentesítésre. Ezáltal az akadálymentes turizmus célcsoportjai nemcsak a fogyatékossgal élők, hanem mindenki, aki átmenetileg vagy tartósan valamilyen képességében akadályozott (pl. várandós, babakocsit toló, bottal járó, gipszelt karú stb.) (ZSARNÓCZKY 2018). A jóléti országok korszerkezetének változása az egyre idősebb életkorban utazókat jósolja. A szenior korosztály számottevő részét érinti ideiglenesen vagy huzamosan valamilyen egészségkárosodás, amely a turizmusban való részvételükre, mozgásukra, észlelésükre is következménnyel van.

Az akadálymentesített környezet kényelmesen és megbízhatóan használható a számukra is. Gyakran a fogyatékossgal élőkéhez hasonlóak az igényeik a kisgyermekes családoknak is (DARCY, S. – DICKSON, T. J. 2009).

Az Egyesült Nemzetek 2006-ban elfogadott Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény kötelezi az együttműködő országokat – köztük Magyarországot is –, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek hozzáférését a sport, az üdülési és turisztikai helyszínekhez és szolgáltatásokhoz (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv.>, SCHMIDTCHEN et al. 2020). A téma fontosságát mutatja, hogy a Magyar Turisztikai Ügynökség a Turisztikai Innovációs Marketing Együttműködési Alapprogram (TIMEA) projekt keretében módszertani segítséget nyújt a vállalkozóknak az akadálymentes fejlesztésekhez (<https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/turizmus-akademiaval-segiti-a-vallalkozasokat-az-mtu-1166466>), és a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége is készített komplex akadálymentesítési ajánlást tagjaiknak. A fizikai hozzáférés, a desztinációkba való eljutás, a szolgáltatások igénybevétele mellett azonban a valós cél, hogy a fogyatékossgal élő turisták minőségi életet tudjanak élni a célhelyen és élvezni is tudják a felkeresett úti cél nyújtotta kínálatot. A fogyatékossgal élők számára ugyanúgy, mint más társadalmi csoportok részére fontossá vált az életminőséghez szorosan kapcsolódó elégedettség, boldogság, biztonsági faktorok és az érzelmek szerepe (DIENER et al., 1995). A fogyatékossgal élő személyek, az akadálymentesítést igénylő turisták csak akkor tudják problémamentesen élvezni az utazást, ha a turisztikai termék akadálymentessége teljeskörűen megvalósul (GÁLNÉ KUCSÁK 2008). Az esélyegyenlőség jegyében a mozgásszervi és látásszervi fogyatékosokon kívül akadálymentesíteni szükséges a környezetet – az egyre nagyobb számú – a hallássérültek, az értelmi képességükben korlátozottak, beszéd fogyatékossgal élők, valamint az autisták számára is, az ő kisebb létszámuk ellenére (FARKAS – PETYKÓ 2020). A jó akadálymentesítés nem kényszerű megoldás. A segítséggel élők is szívesebben használnak – amennyiben lehet – az épekkel közös infrastruktúrát, mint olyan eszközöket, berendezéseket, amik csak őket szolgálják, és így rájuk irányítják a nem kívánt figyelmet. A fizikai akadályok elhárítása mellett mentális akadálymentesítés, társadalmi szemléletformálás, érzékenyítés is szükséges (BUHALIS et al. 2012, KOVÁCS – KOZÁK 2016). A hozzáférhető, hiteles naprakész információk minden utazó számára kulcsfontosságúak. Fokozottan érvényes ez a fogyatékossgal élő látogatók számára, hogy megalapozott döntést hozhassanak mind az úti cél kiválasztásával, mind pedig az ott igénybe veendő szolgáltatásokkal kapcsolatosan (ZAJADACZ – LUBARSKA 2020).

A fogyatékossgal élők utazásaira alapuló piac egy jelenleg még kiaknázatlan turisztikai terület hazánkban. Igényeik, elvárásaik lényegében nem térnek el ép társaikétól. Számukra is turisztikai motivációt jelent a pihenés, a kikapcsolódás és a szabadidő minőségi eltöltése. Így bekapcsolásuk a turizmusba körültekintő munka mellett nem ütközne különösebb akadályokba (GONDA – RAFFAY 2020). Hangsúlyozni kell azonban, hogy a fizikai és az online tér akadálymentesítésnek nem szabad megállnia a mozgáskorlátozott személyek igényeinek kielégítésénél. Ennek ugyanis már vannak jó példái a hazai turizmusban. Azonban az egyéb fogyatékossgal élők elvárásait is figyelembe kell venni a beruházásoknál, a turisztikai termékek fejlesztésénél. Számukra is hozzáférhetővé kell tenni azokat. Egyértelműen bizonyított, hogy az akadálymentes turizmus jövedelmező szegmense lehet a turizmus szakmának. A turisztikai fejlesztési koncepciókban akár kiemelten is kezelhetik kidolgozva egy új felelős és fenntartható turisztikai modellt (GONDA et al. 2014, HLIVA, 2018).

Mindehhez szorosan hozzátartozik a turizmusban és az egyéb szolgáltató szektorban dolgozó humán erőforrás képzése is, hogy a fogyatékossgal élő vendégek fogadása és kiszolgálása minden területen minél zökkenőmentesebb, emberségesebb és előítélet nélküli legyen (ANGLER 2020).

2.2 Mindenki számára hozzáférhető turisztikai szolgáltatások Szekszárdon

Szekszárd neve már nem csak a szőlőtermesztéssel, bortermeléssel foglalkozók számára fonódik össze a bor, a jó minőségű vörösbor képzetével. A szekszárdi borok itthon, és külföldön egyaránt népszerűségnek örvendenek a fogyasztók körében. Az elmúlt húsz évben a városban megvalósult borturisztikai fejlesztéseknek, a városvezetés által felismert – a szekszárdi borban és helyi gasztronómiában rejülő – vonzerőre alapozódó beruházásoknak, rendezvényeknek köszönhetően a turisták is egyre növekvő számban fedezik fel a borvidék névadó településének ezen arcát (ANGLER 2016). Szekszárd ugyanakkor számos építészeti (Belvárosi Plébániatemplom, Régi Vármegyeháza stb.), irodalmi és művészettörténeti emlékkal (Babits Mihályhoz, Garay Jánoshoz, Mészöly Miklóshoz kötődő emlékek, Mattioni Eszter állandó kiállítása stb.) büszkélkedhet, amelyeket szintén érdemes a turistáknak felkeresniük. A város mediterrán hangulata, népszerű sportversenyei (Borvidék félmaraton, Gemenc Kupa stb.), fesztiváljai (Szekszárdi Szüreti Napok, Hány Mese fesztivál, Szekszárdi Hal- és Vadünnep stb.), különleges múzeumai (Wosinszky Múzeum, Bogár tanya, Mézeskalács Múzeum stb.), gazdag kulturális kínálata, a Gemenci-erdő közelsége is csalogatják a látogatókat. Az ideérkezőket szálláshelyek, vendéglátóegységek széles választéka várja.

A fogyatékossgal élő személyek hozzáférése ezen szolgáltatásokhoz azonban nem zökkenőmentes, hiszen a város akadálymentesítése még mindig hagy kívánnivalót maga után. 2019-ben a város szolgált helyszínél az Értelmi fogyatékkal élők összművészeti fesztiváljának (<https://csalad.hu/cikk/osszmuveszeti-fesztival-fogyatekkal-elokkal>).

Már található néhány akadálymentes szálláshely a városban (pl. Merops Hotel, Takler Kúria, Szép Kert Panzió stb.), ezeknek száma azonban elenyésző. További probléma, hogy a szálláshelyeken – a Bodri Birtok kivételével, ahol több szoba is alkalmas mozgásukban korlátozott vendégek fogadására – csupán egy-egy akadálymentes szobát alakítottak ki. Ezek mindegyike kizárólag a mozgáskorlátozottak speciális igényeit veszi figyelembe, egyéb fogyatékossgal élőkre nem gondoltak. Ugyanígy szinte kizárólag a mozgáskorlátozottakra fókuszálnak azok a szekszárdi éttermek, rendezvényhelyszínek is, amelyek feltűntek az akadálymentes turizmus szolgáltatói között.

A látnivalók közül különösen a műemléki védelem alatt álló épületek megközelítése megoldatlan, bár öröndetes, hogy mind az evangélikus templom, mind az Újvárosi katolikus templom és a Belvárosi plébániatemplom is biztonságos, kényelmes rámpán elérhető. Tolna megye legnagyobb múzeuma, a Wosinszky Mór Megyei Múzeum kompromisszumos megoldásként csupán néhány termét tudja a mozgásukban korlátozottak számára bemutatni. Így a földszinti termék, valamint egy hernyótalpas szék segítségével a pincében található Látványtár is látogatható (MÁTÉ 2020, <http://wmmm.hu/diakfoglalkoztato-es-oktato-ter/>). Egy hangos felolvasó modul a mozgás- és hallássérült látogatók számára egyaránt hozzáférhetővé teszi az információkat. A Wosinszky Múzeumon kívül a Babits Emlékház, Az Irodalom Háza és a Vármegyeháza kiállításai is biztosítanak gömbpanoráma felvételek révén virtuális túrát a mozgásukban korlátozott látogatók számára a nehezen elérhető terek tartalmáról. Egyes műtárgyakat Braille-írással is feliratoztak, segítve ezzel a vakok és gyengénlátók múzeumi élményszerzését.

A városközpontban 2014-ben létrehozott Garay Élménypince interaktív kiállítása a Szekszárdi borvidékről szolgál érdekes és értékes információkkal, továbbá a kulturált borfogyasztást, valamint a magyar borkultúrát népszerűsíti (<https://www.garaypince.hu/>). A borélmény-körút egésze teljeskörűen hozzáférhető a látás-, a hallássérülteknek, valamint a mozgásukban korlátozottak számára. A létesítményt – akár kerekesszékekkel is – végigjárhatják a látogatók (SLEZÁK-BARTOS et al. 2020.).

A városban évről évre nő azoknak a tereknek, gyalogos zónáknak a száma, ahol süllyesztett szegélyek segítik a közlekedést. Az új, illetve a felújítandó középületek tervezésekor, kivitelezésekor – a jogszabályoknak megfelelően –, nemcsak a mozgásukban korlátozottak, de a látás- és halláskárosultak, autisták igényeire is figyelnek. Így tájékoztató (braille írásos), illetve hangos táblák, liftek, indukciós hurok, taktilis vezetősáv, vibrálásmentes lámpák és akadálymentes liftek segítik a fogyatékosággal élő helyieket és a városba érkező turistákat. Jó példa erre a Babits Mihály Kulturális Központ, melynek megújult épülete mozgáskorlátozottak számára teljeskörűen akadálymentes, mozgáskorlátozott parkoló, rámpa, lift, akadálymentes mosdó áll rendelkezésükre. Emellett taktilis vezetősáv, indukciós erősítés segíti a látás-, illetve hallássérülteket. A most készülő Sió vízi turisztikai fejlesztésnél a megálló-épületek teljes körű, komplex akadálymentesítése szerepel a terveken (<http://www.tolnamegye.hu/fooldal/palyazatok/a-sio-vizi-turisztikai-fejlesztes>). A szekszárdi autóbusz-állomás utasforgalmi területei szintén elérhetőek akadálymentesen, hangos utastájékoztató, összevont és kocsiallási kijelző működik. (https://www.efiportal.hu/fszk_sajnevtan/del-dunantuli-kozlekedesi-kozpont-zrt-akadalymentes-autobusz-allomasai/).

3. A Kék Madár Alapítvány jó gyakorlatának bemutatása

A Szekszárdi székhelyű Kék Madár Alapítvány külföldi példa alapján jött létre. Fő célként a valamilyen szempontból segítségre szoruló személyek, időszakosan, vagy tartósan nehéz helyzetbe kerültek, fogyatékosággal élők, alacsony iskolai végzettségük támogatását foglalmazták meg. Napjainkra számtalan hazai és nemzetközi elismerést zsebeltek be munkájuk jutalmaként.

3.1 Az Alapítványról

A Kék Madár Alapítvány egy 1997-ben alapított modell értékű társadalmi vállalkozás, mely 2002 óta végez munkaerőpiaci szolgáltatásokat. Küldetésük többek között, hogy a fogyatékkal élő, munkaerőpiacról kiszorult emberek életminőségét javítsák, életcél adjanak nekik. Ennek egy eszköze, hogy – átlátható és méltányos, az egyéni teljesítményhez igazodó bérezést biztosító – munkához juttassák őket.

Ennek érdekében 2007-ben az Alapítvány létrehozta Szekszárdon, a történelmi városmag közvetlen közelében az Ízlelő családbarát éttermet (1. kép), ahol – a vezetők kivételével – mindenki fogyatékosággal élő dolgozó (pl. értelmileg akadályozott, mozgássérült, különféle betegségek miatt egészségkárosodott, autizmussal élő, aspergeres emberek stb.).

1. kép Ízlelő családbarát Étterem Szekszárdon

Forrás: <http://kek-madar.hu/izlelo-csaladbarat-etterem/> (letöltve: 2020. 10.05.)

2016-ban az éttermi ételkészítés számára fogtak bele minőségi helyi alapanyagokból, kíméletes eljárással magas gyümölcsstartalmú lekvárok, szörpök készítésébe. A Kékmadár Csokigyár és Élelmiszermanufaktúra megteremtette a Szekszárdi Csoki brandet (2. kép).

2. kép Szekszárdi csoki

Forrás: Saját felvétel, 2020

A szekszárdi kedvező tapasztalatok és a speciális szükségletű személyek foglalkoztatásának nyilvánvaló igénye hívta létre 2019-ben Budapesten a Hegyvidéki Ízlelő Éttermet.

2020 nyarán pedig megnyitották Szekszárd külvárosában a BeSweet látogatható csokoládémanufaktúrát (<http://kek-madar.hu/2018/03/08/kekmadar-csokigyar-es-elelmiszermanufaktura-latogatokozpont/>).

Ezen vállalkozások révén az Alapítvány maga is a megváltozott munkaképességű dolgozók foglalkoztatójává vált. Így egyrészt saját bevételt generálnak az Alapítvány számára, forrást biztosítva ezzel a munkaerőpiaci szolgáltatások folyamatos működtetéséhez. Másrészt jó példával szolgálnak a térség munkáltatói számára, hogy a fogyatékossgal élő emberek is értékteremtővé válhatnak egy vállalkozásban. Mindegyik vállalkozásuk tevékenysége jellegéből adódik, hogy különböző képességű munkavállalókat igényel.

3.2 Fogyatékossgal élő munkavállalók

Az éttermek és a csokoládéüzem működésében megjelenő feladatok széles palettája egyaránt remek lehetőséget nyújt értelmi fogyatékos, mozgássérült, látássérült, vagy más munkaképességében akadályozott, vagy kognitív zavarral élő, autista stb. munkavállalók számára (3. kép). A munkaszervezésben igyekeznek a bonyolultabb munkafolyamatokat a vezetők olyan apró mozzanatokra bontani, amelyeket el tudnak látni beosztottaik. Az Alapítvány szakmai képzéseket szervez a dolgozóknak, hogy a magabiztos munkavégzéshez szükséges megfelelő képességeket, képzettséget megszerezzék. A testhezálló feladatok, munkakörülmények megteremtése révén a fogyatékossgal élők, a megváltozott munkaképességű emberek is a társadalom hasznos tagjaivá válhatnak, megmutathatják sokszínűségüket, képességeiket és akaraterejüket (RAFFAY – GONDA 2020).

3. kép Hegyvidéki Ízlelő

*Forrás: http://turizmusonline.hu/belfold/cikk/sokszinuseg__elfogadas_es_szivbol_jovo_vendeglatas
(letöltve: 2020. 10. 05.)*

A munkavégzés tereinek tervezésénél – az épület kialakításánál, az eszközök beszerzésénél – a hangsúly az akadálymentesítésen, a hozzáférhetőségen és a könnyített eszközhasználaton volt. A cél, hogy a munkaeszközök, a terek minden munkavállaló számára a lehető legnagyobb mértékben önállóan hozzáférhetőek és kényelmesen, biztonságosan, ugyanakkor hatékonyan használhatóak legyenek adaptálás, vagy speciális tervezés szükségessége nélkül. A rehabilitációs elveken nyugvó ergonómiai tervezés során megvalósult az ember és a technikai környezet közötti harmónia.

Az ergonómiailag jól megtervezett, kivitelezett rehabilitációs eszközök (akadálymentes bejutás, nagy nyílásméretű ajtók, akadálymentes útvonal, rámpák, kapaszkodók, korlátok, zuhanyszékek, akadálymentes csaptelep, kilincs stb.) könnyen használható környezetet biztosítanak a munkavállalóknak (4. kép). Természetesen akadálymentes mosdó, vécé nemcsak a dolgozók számára elérhető, hanem a fogyasztótérben a látogatók számára is kialakították azt.

4. kép Akadálymentes elemek a személyzeti szociális helyiségekben

Forrás: Saját fénykép (2020)

3.3 Az akadálymentes turizmusba való bekapcsolódás

Az Alapítvány éttermei elsősorban a helyi lakosság napi ellátására és alkalmi étkeztetésére törekednek. Menüs étkeztetést nyújtanak helyben fogyasztással, előrendelési és elviteli lehetőséggel, ételkiszállítással. Vendégeik között sok a kisgyermekes család, hiszen a kialakított környezet családbarát (játszószarok, etetőszék, gyermekterítékek, pelenkázó stb.). Étkeznek náluk egészségtudatos életmódot fontosnak tartók, különböző ételallergiával, egészségügyi problémával küzdők is. Számukra egyéni szükségleteiknek megfelelő ételeket készítenek. A budapesti éttermet több fogyatékosággal élő vendég keresi fel, még segítő (vakvezető) kutyával is érkeznek. Szekszárdon idősek, nehezebben mozgók, és kisgyermekesek a leggyakoribb vendégek.

Az Access4you speciális igényű emberek számára nyújt információt az akadálymentes hozzáférésről. Minősítési és tanúsítási rendszere alapján mind a budapesti Hegyvidéki Ízlelő mind a szekszárdi Ízlelő éttermek egyaránt arany fokozatú minősítést kaptak. Eszerint minden speciális igényű ember számára megközelíthetőek az éttermek és szolgáltatásaik elérhetőek, valamint adott a területükön való szabad mozgás lehetősége is (<http://news.access4you.io/2020/08/27/akadalymentesen-kivul-belul-arany-fokozatu-access4you-minositest-kapott-az-izlelo-mindket-etterme/>).

Bár nem merült fel elsődleges célként a turisták ellátása, de idővel az Alapítvány vendéglátó szolgáltatásai turisztikai kínálati elemmé is váltak. Többek között a városban való frekventált elhelyezkedése is hozzájárult ahhoz, hogy számos kirándulócsoporthoz érkezett már az Ízlelőben. Szerveznek gasztronómiai esteket, borvacsorákat neves borászokkal, különböző rendezvényeket, vagy éppen külső helyszínen nyújtanak cateringet (5. kép).

5. kép Borvacsora az Ízlelő Étteremben

*Forrás: <https://www.facebook.com/izleloetterem/photos/a.124706047594266/1750741154990739>
(letöltve: 2020. 10. 05.)*

A BeSweet Csokoládémanufaktúra létrehozásában azonban konkrét célként fogalmazódott meg a vállalkozás turizmusba történő bekapcsolása. Már a korábbi csokoládéüzem működésekor számos megkeresést kapott az Alapítvány – elsősorban oktatási intézmények részéről –, hogy szívesen megtekintenék a csokoládékészítés folyamatát. Erre azonban a korábbi műhely nem volt alkalmas. Az új helyszín a várost átszelő főközlekedési úttól letérve, de annak közvetlen közelében található. A jelenlegi csokoládémanufaktúrában egy üvegfal segítségével – a higiénés előírások betartásával – betekinhetnek az érdeklődők a csokoládékészítés rejtelmeibe (6.kép).

6. kép Bepillantás a csokoládémanufaktúra műhelyébe az üvegfalon keresztül

Forrás: Saját fotó, 2020.

Az akadálymentes turisztikai látogatóközpontban termékbemutató és értékesítőpont működik. A közösségi tér büféjében saját készítésű frissítők, kávé, snackek, szendvicsek kaphatók. A beltéren játszósarok, az udvaron játszótér várja a kicsiket (<http://kek-madar.hu/2018/03/08/kekmadar-csokigyar-es-elelmiszermanufaktura-latogatokozpont/>, <https://besweet.hu/rolunk/> (7., 8. kép).

7. kép Játszósarok a BeSweet Csokoládémanufaktúrában

Forrás: Saját fotó, 2020.

8. kép Játsszótér a BeSweet Csokoládémanufaktúra udvarán

Forrás: Saját fotó, 2020.

Az Alapítvány ingatlanjainál cél a teljes akadálymentesítés. Az új létesítményeknél a környező járda és a földszinti padló között nincs szintkülönbség, ezért a bejutáshoz sem rámpa, sem előlépcső nem szükséges (9. kép). Akadálymentes útvonalon elérhető, akadálymentes parkolók állnak rendelkezésre, hiszen az akadálymentességnek mindig a meglátogatandó épület parkolójától kell kezdődnie.

9. kép Akadálymentesen megközelíthető bejáratok

Forrás: Saját fotó, 2020.

A kommunikációs akadálymentesítés elemei a Braille-írással ellátott információs, irányjelző és helységjelző táblák, melyek segítik az itt dolgozók és a vendégek tájékozódását, egyenlő esélyt biztosítva a mindenki számára hozzáférhető információhoz (10. kép).

10. kép Braille-írással ellátott táblák a személyzeti részen, illetve a vendégtérben

Forrás: Saját fotó, 2020.

A hallókészüléket használók számára erősíti fel a hangokat, segítve a kommunikációjukat az indukciós hurok (11. kép).

11. kép Elérhető mobil indukciós hurok-erősítő a BeSweet közösségi terében

Forrás: Saját fotó, 2020.

Ahogy a korábbiakból már kiderült, mind az Alapítvány éttermei, mind a csokoládémanufaktúra üzemi területei és vendégterei is akadálymentesítettek, így alkalmasak szolgáltatásaik az akadálymentes turizmust igénylők számára. Fel is készült fogadásukra mindegyik szolgáltatóhely. Az Alapítvány vezetése azonban inkább integráció-párti, mint kizárólag a valamilyen akadályozottsággal élők számára kínálják szolgáltatásaikat. A turizmus terén az inkluzív turizmust preferálják, ahol a társadalom ép csoportjai megkülönböztetés és kirekesztés nélkül fogadják be a fogyatékossgal élő társaikat. Hiszen az akadálymentesítést igénylő turista nem eltérő szolgáltatási kínálatot igényel, hanem ugyanazokat az élményeket keresi utazása során, mint az épek. Éppen ezért az Alapítvány olyan programokat szervez, amelyek lehetőség szerint integráltak. Azonban a programok elemeit, az interpretálást a résztvevők felmerülő speciális igényeihez igazítják, hogy mindannyian teljes mértékben élvezni tudják a náluk tartózkodás örömeit.

Erre törekedve állítják össze a BeSweet turisztikai kínálatát is, melyek között munkavállalók tevékenységének bemutatása, az etikus kereskedelem ismertetése, a csokoládékészítés fortélyai, bor- és csokoládékóstoló, gasztronómiai workshopok, érzékenyítő tréningek is szerepelnek. Mindezeket animált foglalkozások keretében, élménypedagógiai elemekkel színesítve valósítják meg. A fennálló előítéletek, gátak lebontásában ez a szemlélet segíthet.

A kézzelfogható és látható fejlesztések, a környezet fizikai akadálymentesítése mellett a turizmusban, a vendéglátásban dolgozók mentális és viselkedésbeli akadálymentesítése is szükséges. A Kék Madár Alapítvány esetében a vendégek, turisták fogadását is többnyire megváltozott munkaképességű, sérült, vagy valamilyen fogyatékossgal élő munkavállaló végzi. Elengedhetetlen az alkalmazottak képzése a hozzájuk érkezőkkel való bánásmód, kommunikáció terén. Érzékenyítésük természetesen más módszereket, eszközöket kíván, mint ép társaik esetében. Ehhez az Alapítvány szakemberek támogatását veszi igénybe, hiszen minden tekintetben minőségi szolgáltatások nyújtása a cél. Így érhető el, hogy ép látogatóik túllépjenek az előítéleteiken, és ne sajnálatból, ne együttérzésből vegyék igénybe szolgáltatásaikat, hanem azért, mert azok versenyképesek a piacon. A valamilyen akadályozottsággal küzdők számára pedig adottak a feltételek, hogy turisztikai élményekhez juthassanak. Az ideérkezők számára bebizonyosodik – függetlenül attól, hogy egészségesek, vagy fogyatékossgal élők –, hogy megfelelő körülmények biztosítása mellett egy speciális igényű ember is képes értékteremtő munkavégzésre.

Összegzés

A fogyatékossgal élő személyek igénye a turizmusba való bekapcsolódásra egyre gyakoribb. A prognózisok alapján feltételezhető, hogy az akadálymentes turizmus piaca egy gyorsan növekvő piac, mely az ezzel foglalkozók számára akár kiemelkedő jövedelmet is biztosíthat.

Szekszárd turisztikai kínálatában ugyan már akadnak olyan szolgáltatások, illetve turisztikai termékek, melyek a különböző fogyatékossgal élők számára is hozzáférhetőek, azonban ezek még tartalmukban, komplexitásukban, változatosságukban és számukban is fejlesztésre, bővítésre szorulnak.

A Kék Madár Alapítvány éttermei és csokoládémanufaktúrája alkalmasak az akadálymentes turizmusba való aktív részvételre. Az egyes programelemek kreatívak, egyediek, különlegesek, piacképesek. A létesítmények és a vendégfogadásban közreműködők rendelkeznek az akadálymentes turizmushoz szükséges feltételekkel, készségekkel. Az Alapítvány esélyt kínál a fogyatékossgal élők turizmusba történő bekapcsolódására – akár mint munkavállalók, akár mint turisták kívánnak részt venni abban. Tevékenysége során példaértékűen valósul meg a fenntarthatóság és társadalmi felelősségvállalás egyaránt. Érdemes a lehető legszélesebb körben ismertté tenni tevékenységüket, bízva abban, hogy jó példájuk követőkre talál.

Irodalomjegyzék

- ANGLER, K. (2020): Opportunities for people with disabilities in tourism In: Gonda, Tibor; Schmidtchen, Roger (szerk.) *Opportunities and challenges of barrier-free tourism in Hungary*. Results and recommendations of a scientific workshop during the conference "European Peer-Counselor Training in Accessible Tourism - Peer-Act" on September 4, 2020 in Orfű (Hungary) Bonn, Németország: Bundesinstitut für Berufsbildung (2020) 157 p. pp. 100-109., 10 p.
- ANGLER, K. (2016): „Egyedül nem megy!” Formális és informális együttműködések sikeres gyakorlatai Szekszárd borturizmusáért. In: Ivancsóné, Horváth Zsuzsa; Darabos, Ferenc (szerk.) *„Turizmus és innováció” viii. Nemzetközi turizmus konferencia 2016: tanulmányok* Széchenyi István Egyetem, Győr 394 p. pp. 51-63., 13 p.
- BUHALIS, D. – DARCY, S. – AMBROSE, I. (2012): *Best Practice in Accessible Tourism – Inclusion, Disability, Ageing Population and Tourism*. Channel View Publications, Bristol. pp. 39-59.
- DARCY, S. – DICKSON, T. J. (2009): A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management* 16: pp. 32-44.
- DIENER, E. – DIENER, M. (1995): Cross-cultural correlates of life satisfactions and self esteem. *Journal of personality and Social Psychology* 68. pp. 653–663. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-90-481-2352-0_4 (letöltve: 2020. 08. 18.)
- FARKAS, J. – PETYKÓ, CS. (2020): A fogyatékoság, az akadálymentesség és a mobilitás, mint egzisztenciális alaptulajdonság. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok* 5: 4 pp. 43-55., 13 p. DOI: 10.15170/TVT.2020.05.04.03
- GÁLNÉ KUCSÁK, K. (2008): A sötétség vándorai: A látássérültek turizmusának helyzete és esélyei Magyarországon. *Turizmus Bulletin* 12(2): pp. 53-59. https://mtu.gov.hu/documents/prod/Bulletin-2008_2.pdf (letöltve: 2020. 08. 18.)
- GONDA, T. – HUSZTI, ZS. – SLEZÁK-BARTOS, ZS – ROUSSET, C. A. – RAFFAY, Z. (2014): A vállalati társadalmi felelősségvállalás tartalmi változása: Az olaszországi jó gyakorlat bemutatása. *Tudásmenedzsment* 15: 2 pp. 90-98., 9 p.
- GONDA, T. – RAFFAY, Z. (2020): Egyedül nem megy – fogyatékkal élők utazási szokásainak vizsgálata egy nemzetközi felmérés eredményeinek tükrében. In: Csapó, János; Csóka, László (szerk.) *Kreativitás, változás, reziliencia. III. Nemzetközi Turizmusmarketing Konferencia: Tanulmánykötet* Pécs, Magyarország: Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, pp. 154-165., 12 p. <https://doi.org/10.15170/MG.2020.15.04.01>
<https://ktk.pte.hu/sites/ktk.pte.hu/files/images/tudomany/rendezvenyek/turizmus-marketing/Tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet-2020.pdf> (letöltve: 2020. 08. 31.)
- HLIVA, É. (2018): Egyedülálló kezdeményezés: akadálymentes turizmust kínálnak a sérülteknek. *Heves megyei hírportál* <https://www.heol.hu/vezeto-hirek/akadalymentes-turizmus-1207828/> (letöltve 2020. 08. 18.)
- KOVÁCS, T. – KOZÁK, A. (2016): Paraturizmus és konfliktusmenedzsment a szállodaiparban. *Területfejlesztés és innováció* 2: pp. 18-26.
- MÁTÉ, A. (2020): Situation eines Komitatsmuseums und seine Möglichkeiten im barrierefreien Tourismus. In: Gonda, Tibor; Schmidtchen, Roger (szerk.) *Opportunities and challenges of barrier-free tourism in Hungary*. Results and recommendations of a scientific workshop during the conference "European Peer-Counselor Training in Accessible Tourism – Peer-Act" on September 4, 2020 in Orfű (Hungary) Bonn, Németország: Bundesinstitut für Berufsbildung 157 p. pp. 53-72., 20 p.

RAFFAY, Z. – GONDA, T. (2020): Az akadálymentes turizmus innovatív jó gyakorlata *Modern geográfia* 2020/IV. pp. 1-14.

http://www.moderngeografia.eu/wp-content/uploads/2020/10/2020_IV_01_raffay-gonda_v3.pdf
(letöltve 2020. 10. 05.)

SLEZÁK-BARTOS, ZS. — MÁTÉ, A. — GULD, ZS. (2020): Accessible Wine Consumption and Purchase Opportunities for Hungarian Young Consumers. In: Gonda, T. — Schmidtchen, R. (Ed.) *Opportunities and challenges of barrier-free tourism in Hungary*. Results and recommendations of a scientific workshop during the conference "European Peer-Counselor Training in Accessible Tourism - Peer-Act" on September 4, 2020 in Orfű (Hungary) Bonn, Németország: Bundesinstitut für Berufsbildung. 157 p. pp. 73-88.

SCHMIDTCHEN, R. – PATAKI, V. – TRZECINSKI, S. – PIEPENBURG, M. – PIEL, M. – MIGNONE, N. – BAŠIĆ, A.L. – VUKOVIC, S. (2020): "European Peer Counselor Training in Accessible Tourism - Peer Act" innovation for inclusion in adult training and inclusive tourism In: Gonda, Tibor; Schmidtchen, Roger (szerk.) *Opportunities and challenges of barrier-free tourism in Hungary*. Results and recommendations of a scientific workshop during the conference "European Peer-Counselor Training in Accessible Tourism - Peer-Act" on September 4, 2020 in Orfű (Hungary) Bonn, Németország: Bundesinstitut für Berufsbildung (2020) 157 p. pp. 7-16., 10 p.

ZAJADACZ, A. – LUBARSKA, A. (2020): Sensory gardens as place for outdoor recreation adapted to the needs of people with visual impairments. *Studia Periegetica* nr2(30)2020 DOI: 10.5604/013001.0014.3170

ZSARNÓCZKY, M. (2018): The Future Challenge of Accessible Tourism in the European Union. *Vadyba Journal of Management* 2(33): pp. 39-43.

Egyéb források:

<http://kek-madar.hu/2018/03/08/kekmadar-csokigyar-es-elelmiszermanufaktura-latogatokozpont/>
(letöltve: 2020. 08. 19.)

<https://besweet.hu/rolunk/> (letöltve: 2020. 08. 18.)

http://www.ksh.hu/nepszamlalas/ablak_fogyatekossag (letöltve 2020. 08. 31.)

Indul a Turizmus Akadémia – jó gyakorlatok első kézből – turizmus.com 2019.10.10.
(<https://turizmus.com/szabalyozas-orszagmarketing/turizmus-akademiaval-segiti-a-vallalkozasokat-az-mtu-1166466>) (letöltve 2020. 08. 19.)

2007. évi XCII. törvény a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700092.tv.> (letöltve 2020. 08. 18.)

Akadálymentesen kívül-belül: arany fokozatú Access4you minősítést kapott az Ízlelő mindkét étterme 2020.08.27. <http://news.access4you.io/2020/08/27/akadalymentesen-kivul-belul-arany-fokozatu-access4you-minositest-kapott-az-izlelo-mindket-etterme/> (letöltve 2020. 08. 31.)

<https://csalad.hu/cikk/osszmuveszeti-fesztival-fogyatekkal-elokkal> (letöltve 2020. 12. 08.)

<http://wmmm.hu/diakfoglalkoztato-es-oktato-ter/> (letöltve 2020. 12. 08.)

<http://www.tolnamegye.hu/fooldal/palyazatok/a-sio-vizi-turisztikai-fejlesztes> (letöltve 2020. 12. 08.)

<https://www.garaypince.hu/> (letöltve 2020. 12. 08.)

https://www.efiportal.hu/fszk_sajnevtan/del-dunantuli-kozlekedesi-kozpont-zrt-akadalymentes-autobusz-allomasai/ (letöltve 2020. 12. 08.)